

ОФТАЛЬМОЛОГИЯНИ ШАКЛЛАНИШ ВА РИВОЖЛАНИШ ТАРИХИ

Андижон Давлат Тиббиёт Институти

Т.Ж.Усманова., Д.Л.Жалолiddинов, М.Ш.Кодиров.

Аннотация. Илмий мақолада офтальмология фанининг турли босқичларида шаклланиши ва ривожланиши муаммолари кўриб чиқиладиган, ушбу фанининг инсон саломатлигини сақлашдаги ўрни таҳлил қилинади, офтальмология соҳасидаги асосий ихтиро ва кашфиётлар ёритилган.

Калит сўзлар: офтальмология, кўз касалликлари, офтальмоскоп, тўр парда.

ИСТОРИЯ СТАНОВЛЕНИЯ И РАЗВИТИЯ ОФТАЛЬМОЛОГИИ

Андижанский Государственный Медицинский Институт

Т.Ж.Усманова., Д.Л.Жалолiddинов., М.Ш.Кодиров.

Аннотация. В статье рассмотрены проблемы становления и развития офтальмологии на разных этапах ее формирования, проанализирована роль данной науки в сохранении здоровья человека, освещены основные изобретения и открытия в области офтальмологии.

Ключевые слова: Офтальмология, глазные заболевания, офтальмоскоп, сетчатка.

THE HISTORY OF THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF OPHTHALMOLOGY

Andijan State Medical Institute

T.J.Usmanova., D.L. Jaloliddinov, M.Sh.Kodirov.

Annotation. The article considers problems of establishment and development of ophthalmology during various stages of its formation. The role of this science in preservation of human health is analyzed. A result of formation of different methods of diagnostics, prevention and treatment of eye diseases is given. The main inventions and discoveries of ophthalmology are covered. Key words: Ophthalmology, eye diseases, development of ophthalmology, eyesight,

Атрофдаги дунёни билиш, эҳтимол, инсон табиатининг энг муҳим интилишларидан биридир. Бизнинг танамизда ташқи муҳит билан алоқа қилиш ва у ҳақида керакли маълумотларни олиш имконини берувчи кўплаб анализаторлар мавжуд. Бироқ, кўриш органини ҳақли равишда бу билишнинг асосий воситаси деб аташ мумкин. Бирор киши кўздан кўра содиқ ёрдамчига эга эмас. Кўриш қобилияти атроф-муҳитни барча тафсилотлари билан ажратишга, душманни дўстдан ва аксинча ажратишга имкон беради. Бошқа органлар ҳам худди шундай функцияни бажарадилар. Улар бизнинг ҳиссиётларимиз дунёсида қўлланма, аммо улар камроқ потенциал ва имкониятларга эга. Бизнинг миямизнинг хусусиятлари туфайли Бутунроссия халқаро (76 Бутунроссия) "замонавий тиббиёт фанлари ва соғлиқни сақлашнинг долзарб масалалари" 79 илмий-амалий конференцияси биз визуал маълумотларни асосий ва энг ишончли асосий манба сифатида қабул қилди.

Тадқиқотнинг мақсади. офтальмология фанинг шаклланишини таҳлил қилиш, унинг ривожланиш динамикасини баҳолаш ва кўз касалликларини ташхислаш, олдини олиш ва даволашнинг турли усуллариининг пайдо бўлиш тарихини ўрганишдир.

Материаллар ва тадқиқот усуллари. Илмий мақоланинг асоси шифокорлар асарлари эди, олимлар ва файласуфлар, бундай тиббиёт фанлари Авиценна Канон сифатида, Платоннинг Тимаеус мулоқот усули, Декарт фикр ва бошқалар. Ушбу ишлар офтальмологиянинг ривожланиш тенденцияларини кузатиш ва кўриш органининг ҳар бир инсон ҳаётидаги аҳамиятини баҳолаш имконини беради.

Ишнинг услубий асослари:

1. Идеографик усул, бунинг ёрдамида офтальмологиянинг ривожланиши билан боғлиқ тарихий воқеалар ва ҳодисаларни тасвирлаш мумкин эди;
2. Офтальмологиянинг шаклланиши ва ривожланишининг сабабларини тушунишга имкон берадиган ретроспектив усул;
3. Тизимли усул, бунинг ёрдамида офтальмология фанини алоҳида интеграл тизим сифатида кўриб чиқиш, шунингдек, турли даврларда кўришни ҳимоя қилиш тизимида содир бўлган ички механизмлар ва жараёнларни очиб бериш мумкин эди.

Тадқиқот натижалари ва уларни муҳокама қилиш. Офтальмологиянинг ривожланиш тарихида икки даврни ажратиш мумкин:

1. Милоддан аввалги XX11 аср-милодий XVIII аср-илмий давргача;
2. XIX - милодий XX1 аср бошлари-илмий давр. Биринчи босқични милоддан аввалги XV1 асрга оид деб ҳисоблаш мумкин ва милодий XVIII асргача давом этган. Бу пассив ривожланиш даври деб аталади. Бунинг сабаби шундаки, бу даврда офтальмология ҳали алоҳида фан сифатида тан олинмаган ва барча жарроҳлик манипуляциялари умумий жарроҳлар томонидан амалга оширилган. Бу даврда кўз олмасининг анатомияси ва фаолияти ҳақида асосий маълумотлар тўпланган.

Агар биз ушбу давр чегараларини аниқлаб берадиган бўлсак, айтишимиз мумкинки, пастки чегара кўз касалликларини даволаган дунёдаги биринчи шифокорнинг эслатилиши билан боғлиқ, юқори қисми эса фанларнинг шаклланишига туртки бўлган бошланган саноат инқилоби билан боғлиқ. Бизнинг тушунчамизда шаклланишга ҳисса қўшган офтальмологиянинг фан сифатида иккинчи босқичи, яъни фаол ривожланиш даври XIX асрга тўғри келади-милодий XX1 аср бошлари. Бу даврда тиббиёт ҳамжамияти тўпланган назарий материаллар билан фаол ишлай бошлади, офтальмологик беморлар билан ишлашнинг янги усуллари кашф қилинди, улардан фойдаланилди. Охирги жарроҳлик ва даволаш технологиялари бошлади. Кўз касалликлари ҳақидаги биринчи ғояларнинг келиб чиқишини тош асри билан боғлаш мумкин. Айнан ўша пайтда қадимги одам кўз жароҳатларини даволашга ва тўғридан-тўғри кўзни текширишга шошилиш эҳтиёж сезган. Ўша пайтда Бутунроссия халқаро (76 Бутунроссия) "замонавий тиббиёт фани ва соғлиқни сақлашнинг долзарб масалалари" илмий-амалий конференциясида аналгетик таъсирга эга бўлган ўтлар ва ҳайвонот чиқиндиларидан 80 та доривор қайнатмалар ишлатилган. Офтальмология асослари қадимги Мисрда қўйилган. Фиръавнлар қабрларида кўплаб папируслар ва артефактлар, кўз томчилари бўлган идишлар ёки, масалан, мураббийлик учун игналар-катарактни жарроҳлик даволаш процедуралари топилган. Кўз олмасининг аниқ тузилишини ақс эттирувчи дунёдаги биринчи кўз протезлари топилди. Миср зодагонлари орасида протезлар ишлатилган. Биринчи офтальмолог ҳам Мисрдан эди. Унинг исми Пеппи Анк Ири эди. Кўз шифокори милоддан аввалги иккинчи минг йилликда яшаган ва ишлаган. Мисрликлар инсониятга кўз касалликлари, халазион, ғилайлик ва бошқалар ҳақида билим беришди. Мисрликлар томонидан тўпланган билимлар қадимги юнон олимларининг

асарларида моҳирона ишлатилган. Тиббиётнинг отаси Гиппократ ўз рисолаларида кўзнинг тузилишини тасвирлаб берган, шунингдек, дунёга 30 дан ортиқ янги касалликларни кашф этган. Математик Евклид кўриш геометрияси бўйича асар яратди. Юнон файласуфи Платон кўриш ўткирлиги бурчаги назариясини илгари сурилган. Кейинчалик Шарқда офтальмологиянинг ривожланиши содир бўлди. Ўша даврларнинг энг машҳур олими Авиценна эди. Унинг асарлари, офтальмология бобларини ўз ичига олган тиббиёт фанининг каноли дунёнинг кўплаб тилларига таржима қилинган ва XVIII асргача Европа ва Шарқда ишлатилган. Агар биз ўрта аср Европаси ҳақида гапирадиган бўлсак, ўша пайтда илгари тўпланган билимларни умумлаштирган кўплаб илмий адабиётлар ёзилган, масалан, Георг Батишнинг офтальмология бўйича биринчи китоби нашр этилган. Кейинчалик европалик олимлар бир нечта муҳим кашфиётлар қилишди. Кеплер узокни кўра олмаслик ва миопиянинг сабабларини тушунтирди, шунингдек кўришни тузатиш учун йиғувчи ва тарқоқ линзаларни танлаш тактикасини аниқлади. Француз файласуфи ва анатомисти Рене Декарт кўз билан ягона оптик тизимни ташкил этувчи оптик қурилма яратди. Кейинчалик, Декарт қурилмаси янгиланди, бу контакт кўришни тўғрилашни ривожлантиришга туртки берди. Бироз вақт ўтгач, Бриссот Жак Давиелдо кўздан касал гавхарни олиб ташлаганидан сўнг, илгари имконсиз деб ҳисобланган кўришни тиклаш имконияти мавжудлигини кўрсатди. Шундай қилиб, фақат XVIII аср охирига келиб офтальмология мустақил фанга айланади деган хулосага келиш мумкин. Тиббиёт фанининг барча асосий амалий, назарий ва услубий асослари тайёрланди. Бу анатомия, физиология, биология каби илмий фанларнинг ривожланишига ёрдам берди. Ушбу давр охирига келиб, илмий изланишларнинг инсон кўрқуви ва хурофотлари билан узок давом этган кураш жараёни тугади.

Иккинчи босқич таҳлилига мурожаат қилсак, шуни таъкидлаш жоизки, янги даврнинг асосий илмий ютуғи Бутунроссия халқаро (76 Бутунроссия) "Замонавий тиббиёт фанининг долзарб масалалари" илмий-амалий конференцияси томонидан ишлаб чиқилган офтальмоскопни яратишдир. Ушбу қурилма кўз тубинини ёритиш ва текшириш учун ишлатилади. Кўз тубининг ўзгаришини кузатиб, нафақат кўз касалликларини ташхислаш ва башорат қилиш, балки юрак-қон томир патологиялари, неврологик ва юқумли

касалликлар мавжудлигини аниқлаш мумкин бўлди. Россиялик олимлар офтальмологияга ҳам ўз хиссаларини қўшдилар. Симпатик иннервациянинг кўз ичи айланиши ва кўз олмасининг оҳангига таъсирини Емил Адамюк ўрганган. Кўз ичи босими ўлчанадиган аппланацион тонометриясини яратган Алексей Маклаков. Академик Леонид Беллярминовнинг асарлари физиологик оптика соҳасига ва қорачиғ реакцияларини қайд этишнинг объектив усулларини яратишга қаратилган. Шундай қилиб, янги даврда офтальмология ривожланди. Олимлар ва шифокорлар кўрув анализаторнинг тузилиши ва фаолияти тўғрисида замонавий ва тўлиқ билимларга эга бўлишди ва беморлар юқори самарали ва хавфсиз даволанишни бошладилар. Офтальмология бугунги кунгача ривожланишда давом этмоқда. Юқори самарали ва энг муҳими, хавфсиз бўлган янги диагностика ва даволаш усуллари ишлаб чиқилди. Ҳар қандай бемор оптикага келиб, унинг кўриш қобилиятини аниқроқ қиладиган кўзойнак ёки контакт линзаларини олиши мумкин. Кўришни тўғрилашнинг турли хил вариантлари мавжуд, масалан, лазер, витеоретинал жаррохлик ва бошқалар. Минглаб кўр одамларга кўриш қобилиятини тиклаш орқали ёрдам берадиган электрон кўриш деб аталадиган лойиҳалар мавжуд.

Хулоса:

1. Офтальмология тош асрида пайдо бўлган, 40 асрдан кўпроқ вақт давомида унинг ривожланиши ва билимларни тўплаш жараёни мавжуд бўлиб, натижада унинг фан сифатида шаклланишига олиб келди.
2. Офтальмология ривожланишининг биринчи босқичида кўзнинг тузилиши, фаолияти ва баъзи патологиялари ҳақида маълумот базаси тўпланган. Маълумотларни тузатиш, қўшиш ва тузиш фақат XIX — XX аср бошларида содир бўлган.
3. Офтальмологиянинг гуллаб-яшнаши турдош фанларнинг ривожланиши, шунингдек, саноат ва замонавий ахборот жамиятидаги илмий-техник тараққиёт туфайли содир бўлди.
4. Ҳозирги вақтда офтальмология кенг тарқалди ва фаол ривожланишда давом этмоқда, замонавий одамлар ҳаётига енгиллик келтирмоқда. Шундай қилиб, хулоса қилиб айтишимиз мумкинки, энди офтальмология кўзнинг анатомияси, физиологияси ва патологияси, кўз касалликларининг олдини олиш ва даволаш усулларини ишлаб чиқиш ҳақида аниқ шаклланган ва асосли фандир.

Бутунроссия (76 Бутунроссия) "Замонавий тиббиёт фани ва соғлиқни сақлашнинг долзарб масалалари" илмий-амалий конференциясининг ютуқлари 82 замонавий офтальмология олимлар ва шифокорларнинг фаол самарали фаолияти ва тинимсиз меҳнатиدير.

Адабиётлар

1. Абу Али ибн Сина, Канон врачебной науки, Издательство медицинской литературы им. Абу Али ибн Сино. – Ташкент: Фан, 1982.
2. Глазные болезни. Учебник / Под ред. проф. В.Г. Копаевой. – М.: Изд-во «Офтальмология», 2018.
3. Декарт Р. Рассуждение о методе с приложениями Диоптрика, Метеоры, Геометрия. – Л.: Изд-во АН СССР, 1953.
4. Зримый прогресс. Эволюция офтальмологии от Древнего Вавилона до наших дней // [Электронный ресурс]: Режим доступа: <https://nplus1.ru/material/2019/10/25/history-of-ophthalmology> (дата обращения 22.01.2020 г.).
5. Левина Д. Краткий очерк истории офтальмологии // [Электронный ресурс]: Режим доступа: <https://eyesfor.me/history-of-ophthalmology/a-shorthistory-of-ophthalmology.html> (дата обращения 22.01.2020 г.).
6. Платон. Диалог «Тимей». О роли глаз. – М.: Изд-во «100 лучших книг всех времен», 2020. У

Research Science and
Innovation House